

28.

de gamle Gravskikke. Saa meget større Anledning er der til at optegne, hvordan det engang var, førend det bliver for sent at bjærge dette Stof til en enkelt Side af vort Lands Kulturhistorie.

Paa Øen *Agersø*, der ligger i Storebelt udenfor Skelskør¹), har der i ældre Tider været ganske bestemte, traditionelle Maader at behandle Gravene paa. Man formede Gravtuer som Overdelen af en Ligkiste, paa hvis Overside der saa dels plantedes, dels anbragtes afskaarne Blomster i Vaser eller Glas. Fig. 28 giver et Indtryk af disse ejendommelige Grave. De fire Grave, der er ganske ens, har i mangfoldige Aar haft det samme Udseende. Den nøgne, gule Lerjord klappes fast op til alle Sider. Paa Oversiden vokser *Vinca*, der blomstrede frodigt, da Fotografiet blev taget (2. Maj 1934). Ved Hovedenden (Østsiden) af hver Grav vokser en enkelt Prydplante. Forøvrigt er hele Gravpladsen uden nogen- somhelst Vegetation. Saadan saa i ældre Tid alle Grave ud paa Kirkegaarden paa den lille Ø i Storebelt. Den, der ikke er kendt med Skikken og ser en saadan Grav, vil tro, at han staar overfor en ny Grav, der endnu ikke har kunnet tilplantes. Men selv ældgamle Grave ser saadan ud.

For at kunne give Gravtuerne denne traditionelle Form, har *Agersø-Boerne* fra gammel Tid benyttet et særligt Værktøj af Træ – en „*Bank-Tæskel*.“ Denne ses

Forsvindende Gravskikke fra en Ø i Storebelt. Af Pastor, Dr. phil. Axel Garboe.

Som Folkedragterne næsten allevegne er forsvundet, og som Dialekterne mere og mere udviskes, ændres ogsaa *Landsbykirkegaardenes Præg* i Tidens Løb. Nye Slægters Smag giver sig ikke blot Udtryk i Haverne ved Boligerne, men i ikke ringe Grad ogsaa paa Kirkegaardene. Man har det Indtryk, at Begravelsespladserne omkring Landsbykirkerne hver især har haft et nogenlunde konstant Præg igennem Menneskealdre, indtil nye Tider bragte Omvæltninger ogsaa paa dette lille Omraade. I hvert Fald i mere afsides liggende Egne af Landet kan man tydeligt iagttage, hvordan især den sidste halve Snes Aar eller maaske lidt mere har sat Fart i Forandringen af

29.

28. Række af gamle Grave paa *Agersø*, „opklappede“ (Axel Garboe fot. 1934).

29. „*Bank-Tæskel*“ ved gammel Grav paa *Agersø* (Axel Garboe fot. 1934).

paa Fig. 29, lænet op til en „opklappet Grav,“ hvis eneste Pryd er en *Vinca*-Bevoksning. Hver Gravsted-Ejer havde sin „Bank-Tæskel,“ og naar Gravstederne blev gjort i Stand, hvilket i hvert Fald skete hver Lørdag, blev Gravtuerne „opklappet“ efter gammel Skik. Tidligere blev de saaledes pudsede Grave og deres Omgivelser overstrøet med fint hvidt Sand, ikke almindeligt Strandsand, men det fine slemmede Sand, som kan tages paa Sandrevlerne langs Kysten ved Lavvande, og som de gamle paa Øen kaldte „Revlen-Sand.“ – I Tidens Løb kunde der saa at sige, gaa Slid paa de „opklappede“ Gravtuer hvis Sider jo lugedes og bearbejdedes til Stadighed. Gravtuen kunde derved tabe en Del af sit kistelaag-agtige Ydre og blive en nøgen, oval lille Høj, der paa sin Ryg bærer enkelte Prydplanter (Fig. 30), her Nelliker og Stedmoder-Planter, medens Gravenes Omgivelser iøvrigt er helt uden Vegetation. Og til sidst kan Gravtuen være opklappet og behandlet saa længe og saa kraftigt, at den næsten er helt slidt op. Fig. 31 viser en saadan Rest af en gammeldags Grav, en rund Lerforhøjning, bevokset med *Vinca*, hvori vokser en enkelt selvsaet *Akeleje*; det hele liggende midt i ganske vegetationsløse Omgivelser. I Baggrunden ses Grave af mere moderne Type.

30.

31.

Saaledes har Gravene set ud paa Kirkegaarden paa den lille Storebelt-Ø igennem lange Tider. De gamle kan ikke huske dem anderledes. *Gyldenlak* saar sig til Stadighed paa og ved disse Grave. „*Madrum*,“ den stærkt duftende *Chrysanthemum Parthenium*, vil ogsaa gerne hævde sig paa de gamle Gravsteder, men luges kraftigt bort: man har ikke længer Sans for denne gammeldags Plante, der kan sætte Fantasien i Gang helt til fjerne Tider. „*Munke-Krone*“ kalder Apoteker *Tychsen* den i sin „Teoretiske og praktiske Anvis-

30. Gammel, oval Gravtue, Agersø (Axel Garboe fot. 1934).

31. Rest af gammeldags Gravtue, Agersø (Axel Garboe fot. 1934).

ning til Apothekerkunsten“ (1804). Ogsaa en enkelt anden af de gamle, nu glemte Lægeplanter, der endnu holder Stand paa Stengærder i Landsbyen, kaster sine Frø ind over Kirkegaardsmuren og frister Livet dør en Tid. Det gælder om *Svaleurten* med den rødgule Saft. De gamle Tuer paa Gravene faar som Regel Lov til at ligge, indtil nye Begravelser sker, og dermed nye Tidens Smag tager Styret med Hensyn til Gravstedernes Beplantning og Prydelse.

Det ser ud, som om en lignende Gravskik med „opklappede“ Grave har været i Brug ogsaa i Omegnen. Men derom kan sikkert andre, mere stedkendte, give paa-lideligere Oplysninger.

¹⁾ Oplysninger om Øens Naturforhold og Kulturhistorie, se *Axel Garboe: Fra Agersø i Storebelt* (Tidsskriftet „*Naturens Verden*“, 1934), og „Gamle Lægeplanter paa Agersø“ (*Farmaceutisk Tidende*, 1934).

Krematoriet i Odense.

Af Kirkegaardsinspektør O. Raahauge-Askegaard.

Odense Byraad anmodede for ca. 2 Aar siden Arkitekt *Vagn O. Kyed*, Odense, om at udarbejde Planer til et Krematorium uden Kapelsal, men med aaben Ceremoniplads og med Urnegaarde, i hvis Mure Urnerne kunde opstilles, dækket af Mindeplader. Krematoriet er i Løbet af Sommeren 1934 bygget paa Assistenskirkegaarden og indviedes den 22. November 1934 af Stiftsprovst *Fog-Petersen*, Odense.

Som det vil fremgaa af Planerne, er der i Tilslutning til selve Krematoriebygningen indrettet en stor, forsænket Ceremoniplads, omgivet af ca. 2 Meter høje Mure. Jord-

32. *Vagn O. Kyed*: Facade imod Ceremonipladsen ved Odense Krematorium.

32.